

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-182-4-31>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ В КОНТЕКСТІ УТИЛІЗАЦІЇ ТА ЗНИЩЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Косяченко Н. М.

*кандидат фармацевтичних наук,
викладач фармацевтичних дисциплін
Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж*

Завадська Н. П.

*викладач фармацевтичних дисциплін
Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж
м. Житомир, Україна*

Одними з нагальних проблемних питань в сфері обігу лікарських засобів в Україні постають питання, пов'язані з поводженням з фармацевтичними відходами. Цілком налагодженою є лише система утилізації відходів фармацевтичних фабрик, заводів. Натомість, питання збору від населення лікарських засобів, що не підлягають подальшому використанню, з наступним їх знищенням, в Україні зовсім не вирішене.

В Україні поводження з фармацевтичними відходами регулюється низкою нормативно-правових актів: Законом України «Про відходи» від 05.03.1998 р. № 187-98 ВР, Законом України «Про загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами» від 14.09.2000 р. № 1947-III, наказом МОЗ України від 19.03.1999 р. № 67/59 «Про затвердження Правил проведення утилізації та знищення неякісних лікарських засобів, до складу яких входять наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», наказом МОЗ України № 242 від 24.04.2015 року «Про затвердження Правил проведення утилізації та знищення лікарських засобів». Останнім нормативно-правовим актом визначаються загальні вимоги поводження з лікарськими засобами, що не підлягають подальшому використанню, з метою недопущення їх подальшого обігу і попередження негативного впливу на здоров'я людини та навколишнє природне середовище. Так, такі лікарські засоби набувають статусу «відходів» та надалі передаються для утилізації або знищення до суб'єктів господарювання, які мають відповідні ліцензії на провадження господарської діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами [1].

Одночасно слід підкреслити, що відповідно до положень Належної аптечної практики «Стандарти якості аптечних послуг (Спільна настанова МФФ/ВООЗ з НАП)», фармацевтичні працівники потребують об'єктивної всебічної інформації про потенційну екологічну небезпеку через утилізацію лікарських засобів, а також повинні надавати необхідну інформацію споживачам про те, як правильно та безпечно утилізувати лікарські засоби, термін придатності яких минув, або якщо вони стали непотрібні. Рекомендацією Належної аптечної практики також є заохочення пацієнтів та громадськості повертати такі лікарські засоби. Цю функцію повинні на себе взяти аптеки разом із територіальною громадою [2].

При аналізі більшості освітніх програм зі спеціальності 226 Фармація, промислова фармація, які пропонують вступникам заклади вищої освіти, необхідно зазначити, що питання, пов'язані з утилізацією та знищенням лікарських засобів, які стали непридатними для використання, фігурують як в переліках спеціальних компетентностей, так і в заявлених результатах навчання. Отже, майбутні фармацевтичні працівники на етапі здобуття професії, одержують необхідний обсяг знань і навичок, що відповідає вимогам Належної аптечної практики. Натомість, враховуючи відсутність бізнес-інтересу з боку власників фармацевтичних компаній до організації роботи, пов'язаної зі збором залишків невикористаних або непотрібних ліків від населення, фармацевти безпосередньо на місці своєї професійної діяльності не мають можливості в повній мірі втілити в практику всі свої знання та досвід, окрім як лише надати споживачу інформацію щодо самостійного безпечного знищення ліків.

Якщо звернутися до досвіду інших країн з метою вивчення даного питання, можна навести приклади, що в Австралії діє національна програма RUM (Returning Unwanted Medicine) зі збору непотрібних або непридатних медикаментів від населення, якою передбачено збір таких ліків в аптеках з подальшим перевезенням їх до місць знищення. В США поки національним законодавством не врегульовано існування програм повернення лікарських засобів від населення, проте це заміщується відповідальним ставленням суспільства до такої проблеми шляхом реалізації різних ініціативних програм «take back», які підтримуються як FDA, так і іншими дозвільними організаціями. В Бельгії організована система в рамках партнерства фармацевтичних компаній, які реалізують і виготовляють лікарські засоби, і аптек у співпраці з різними агентствами з охорони довкілля. Відповідальність за збір і переробку фармацевтичних відходів в Фінляндії несуть місцеві муніципалітети у співпраці з місцевими аптеками, які мають право приймати ліки від населення безкоштовно. При цьому муніципалітет забезпечує аптеки контейнерами

для збору, забезпечує транспортування на завод, де будуть знешкоджуватися відходи подібного роду [3, с. 45-46].

В Україні на даний час абсолютно відсутня будь яка система збору непридатних або непотрібних лікарських препаратів від населення. Також не проводиться просвітницька робота серед населення з інформацією про ризики, які виникають у разі потрапляння лікарських засобів у побутове сміття, каналізаційні стоки та, як наслідок, у навколишнє середовище.

Висновки. З урахуванням відповідного нормативно-правового регулювання щодо утилізації та знищення лікарських засобів та ситуації, яка наразі склалася в Україні, можна констатувати, що питання, пов'язані зі знешкодженням лікарських засобів унормовані на рівні суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері обігу лікарських засобів, проте залишаються зовсім не вирішеними у моментах, пов'язаних зі знищенням фармацевтичних відходів, що утворюються в побуті. Враховуючи світовий досвід у розв'язанні подібних проблем, є необхідним запровадження інформаційної політики для підвищення обізнаності населення з питань безпеки у разі неправильного поводження з відходами лікарських засобів, а також розробки та подальшої реалізації різних програм, пов'язаних зі збором непридатних та непотрібних ліків від населення.

Література:

1. Про затвердження Правил утилізації та знищення лікарських засобів: Наказ МОЗ України від 24.04.2015 р. № 242. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0550-15> (дата звернення: 21.12.2021).
2. НАЛЕЖНА АПТЕЧНА ПРАКТИКА: Стандарти якості аптечних послуг (Спільна настанова МФФ/ВООЗ з НАП). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_009#Text (дата звернення: 21.12.2021).
3. Губін Ю.І. Належна аптечна практика та поводження з фармацевтичними відходами в Україні/ Ю.І. Губін, Л.В. Євсєєва//Управління якістю в фармації: матеріали XI наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 19 трав. 2017 р. X., 2017. С. 45-46.